

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
AGENCIJA ZA BANKARSTVO
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

**ODGOVORI NA PITANJA BANAKA U VEZI SA PRIMJENOM
SMJERNICA ZA UPRAVLJANJE RIZICIMA POVEZANIM SA
KLIMATSKIM PROMJENAMA I OKOLIŠNIM RIZICIMA
(„Službene novine Federacije BiH“, broj 57/23)**

Datum odgovora:	27.09.2023. godine
Područje:	Opće odredbe
Tema:	Poglavlje 1.1 tačka d)
Broj pitanja:	1
Pitanje banke:	Da li banka treba pripremiti Politiku koja sadrži smjernice za upravljanje rizicima povezanim sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima koja će, između ostalog, sadržavati i pojmove iz Poglavlja 2. Smjernica za upravljanje rizicima povezanim sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima (u daljnjem tekstu: Smjernice)?
Odgovor FBA:	<p>Smjericama se definiše sigurno i razborito upravljanje klimatskim i okolišnim rizicima u postojećem zakonodavnom i regulatornom okviru, te obaveza banaka za identifikaciju rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima kao pokretača postojećih kategorija rizika prilikom utvrđivanja i provođenja svojih poslovnih strategija, sistema internog upravljanja i upravljanja rizicima.</p> <p>Banka treba, shodno principu proporcionalnosti, uzeti u obzir sve rizike kojima je izložena ili bi mogla biti izložena u svom poslovanju, pa tako i rizike povezane sa klimatskim promjenama i okolišne rizike, a koji postaju sve relevantniji za banke i njihovo poslovno okruženje.</p> <p>Upravljanje rizicima povezanim sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima treba biti ugrađeno u sveobuhvatne politike za preuzimanje i upravljanje rizicima banke kojima se detaljno definišu funkcije, sistemi, procesi i procedure, kao i nadležnosti i odgovornosti (kolektivne i pojedinačne), te linije izvještavanja na svim nivoima organizacione strukture banke, u skladu sa članom 7. Odluke o sistemu internog upravljanja u banci. Navedeno predstavlja suštinu ovog zahtjeva, a o formi implementacije istog banka odlučuje samostalno. Definicije utvrđene u Smjericama</p>

	banka nužno ne mora prenijeti u svoj interni akt, obzirom da su kao takve obavezujuće u skladu sa podzakonskim propisima.
Područje:	Pojmovi
Tema:	Poglavlje 2. tačka 2.1
Broj pitanja:	2
Pitanje banke:	Šta sve spada pod klimatske i okolišne rizike?
Odgovor FBA:	Okolišni rizici predstavljaju širi pojam od klimatskih rizika, odnosno klimatski rizici su dio šireg obuhvata okolišnih rizika. Okolišni rizici odnose se na rizike koji proizilaze iz izloženosti banke i/ili njenog klijenta aktivnostima koje potencijalno mogu uzrokovati ili biti pogođene utjecajem degradacije okoliša (zagađenje vazduha, zagađenje vode i nedostatak pitke vode, onečišćenje zemljišta, smanjeni biodiverzitet i krčenje šuma) i aktivnostima na ublažavanju i prevazilaženju ovih okolišnih izazova. Klimatski rizici se odnose na rizike koji proizilaze iz izloženosti banke i/ili njenog klijenta fizičkim ili prijelaznim rizicima uzrokovanim ili povezanim s klimatskim promjenama. U poglavlju 2. Smjernica, tačka 2.5 i 2.6 data je definicija i pripadajuća pojašnjenja i primjeri prijelaznih i fizičkih rizika.
Tema:	Poglavlje 2. tačka 2.8
Broj pitanja:	3
Pitanje banke:	Da li se može očekivati da na nivou BiH bude uvedena taksonomija? Da li Agencija za bankarski sektor može definisati osnovnu taksonomiju tj. djelatnosti, u skladu sa EU taksonomijom?
Odgovor FBA:	Definisanje zelene taksonomije nije u okviru ovlaštenja Agencije budući da državna klasifikacija održivosti ekonomskih djelatnosti neće utjecati samo na banke, već i na mnoge druge ekonomske subjekte, uključujući nefinansijska društva i subjekte javnog sektora. Do momenta uspostavljanja taksonomije na nivou Bosne i Hercegovine, banke trebaju individualno razviti vlastite taksonomije, odnosno kriterije koji će omogućiti banci da kreira posebne zelene proizvode i time poveća učinkovitost zelenog finansiranja, smanji troškove kroz bržu identifikaciju i provjeru prihvatljive imovine i aktivnosti, smanji neizvjesnost i reputacijski rizik, itd. U te svrhe, banka se može koristiti javno dostupnim listama prihvatljivih odnosno neprihvatljivih djelatnosti, aktivnosti koji se objavljuju od strane međunarodnih finansijskih institucija u okviru podrške finansiranju projekata vezanih za održivost.
Područje:	Poslovni model i strategija banke
Tema:	Poglavlje 3.1. tačka 3.1.1.
Broj pitanja:	4
Pitanje banke:	Odgovornost za utvrđivanje rizika koji proizilaze iz klimatskih i okolišnih promjena je na bankama. Kako bi se izbjegla različitost postupanja između banaka, može li se isto standardizovati? Na koji period se misli kada se kaže “prilično dug period”?
Odgovor FBA:	U skladu sa principom proporcionalnosti banka je dužna uspostaviti sveobuhvatan, pouzdan i efikasan sistem upravljanja rizicima. Shodno navedenom, u ovom kontekstu standardizacija nije prihvatljiva, te se od banke općenito očekuje da u analizu utjecaja

	<p>klimatskih promjena i okolišnih rizika na poslovno okruženje, ovisno o vrsti klimatskog i okolišnog utjecaja, uključi razlike unutar pojedinog sektora, uzimajući u obzir efekte lanaca snabdijevanja ili detaljne podatke o geografskom položaju. Primjeri mogućih utjecaja na poslovno okruženje banke dati su u okviru tačke 1. Priloga 1 Uputstva za primjenu Smjernica za upravljanje rizicima povezanim sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima (u daljnjem tekstu: Uputstvo).</p> <p>Banka treba da razumije utjecaj klimatskih i okolišnih rizika na svoje poslovno okruženje posmatrajući kratki, srednji i dugi rok u cilju donošenja utemeljenih strateških i poslovnih odluka. Efekti nekih rizika mogu se razviti u kratkom i srednjem roku (reputacijski, ekstremni vremenski događaji i sl.), dok će se drugi odvijati u okviru znatno dužeg vremenskog razdoblja. U ovom kontekstu, važno je da banka bude usmjerena prema budućnosti i da uzima u obzir duži horizont od onog koji je uobičajen, kako bi banka imala pravovremeni odgovor u slučaju da dođe do brže materijalizacije navedenih rizika od očekivane.</p>
Tema:	Poglavlje 3.1. tačka 3.1.2.
Broj pitanja:	5
Pitanje banke:	Šta predstavlja kratki, srednji, dugi rok?
Odgovor FBA:	<p>Poslovna strategija glavni je alat koji banka ima na raspolaganju za svoje pozicioniranje u poslovnom okruženju i ostvarivanju prihvatljivog povrata u skladu sa svojom sklonosti ka preuzimanju rizika. Banka bi, pri utvrđivanju poslovne strategije, trebala uzeti u obzir ograničenja, osjetljivosti i nedostatke koji su utvrđeni u toku testiranja otpornosti na stres i analize scenarija. Ti scenariji trebaju uključiti pretpostavke u vezi sa utjecajem klimatskih i okolišnih rizika, te u vezi sa vremenskim horizontima u toku kojih se očekuje da će se ti efekti ostvariti. Pretpostavke mogu biti kvantitativne i/ili kvalitativne, a koje bi po mogućnosti trebale biti usmjerene prema budućnosti i relevantne za posebnu izloženost banke ovoj vrsti rizika (zavisni od vrste poslovne aktivnosti, sektora i geografskog položaja takve izloženosti).</p> <p>Kratkoročna do srednjoročna procjena bi trebala uključivati analizu klimatskih i okolišnih rizika kojima je banka izložena u trenutnom periodu poslovnog planiranja (tri do pet godina). Zbog specifične prirode ove vrste rizika potrebna je dugoročnija procjena duža od uobičajnog perioda poslovnog planiranja (više od pet godina), kako bi se procijenilo koliko je postojeći poslovni model otporan na niz mogućih budućih scenarija relevantnih za procjenu klimatskih i okolišnih rizika.</p>
Tema:	Poglavlje 3.1. tačka 3.1.3.
Broj pitanja:	6
Pitanje banke:	Na šta se misli pod “adekvatno dokumentovati”?
Odgovor FBA:	Pojam „adekvatno dokumentovati“ u kontekstu procjene značaja rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima ima isto značenje kao i za postupak procjene značajnosti bilo koje druge vrste rizika kojem je banka izložena ili bi mogla biti izložena.

Tema:	Poglavlje 3.1. tačka 3.1.4.
Broj pitanja:	7
Pitanje banke:	Na koji način će se vršiti ocjena značajnih rizika povezanih s klimatskim promjenama i okolišnim rizicima? Na koje indikatore se konkretno misli pod “ključne indikatore uspješnosti povezane s održivošću, koji bi po mogućnosti, trebali biti kvantitativni”? Može li Agencija dati primjer nekog kvantitavnog indikatora i/ili definisati set indikatora koji će biti unificiran za banke?
Odgovor FBA:	<p>Proces utvrđivanja materijalnosti, odnosno značajnosti rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima treba obuhvatati identifikaciju pokretača rizika (fizički i/ili prijelazni rizici), zatim identifikaciju izloženosti na nivou ključnih sektora, te u konačnici određivanje značajnosti rizika.</p> <p>Pojam "ključni indikatori uspješnosti povezani s održivošću" odnosi se na mjerljive instrumente koji se koriste za procjenu uspješnosti banke u integraciji održivosti i upravljanja klimatskim rizicima. Ključni indikatori uspješnosti kako je definisano u tački 3.1.4. Smjernica vezani su za poslovanje i manje se tiču procesa upravljanja rizicima. Smatramo da nije adekvatno da Agencija propisuje unificirani set indikatora, uzimajući u obzir specifičnosti svake pojedinačne banke, njen obim i vrste aktivnosti, složenosti, te poslovni model. Ključni indikatori uspješnosti, kad god je to moguće, trebali bi biti mjerljivi. Kao primjer ključnih indikatora uspješnosti banka može uzeti u obzir: minimalni procenat portfolija koji će biti identifikovan kao „zeleni“, razvoj ili prodaja minimalnog broja „zelenih“ proizvoda, emisije stakleničkih plinova koje su nastale iz vlastitih aktivnosti banke (GHG emisije), karbonski otisak portfolija banke, smanjivanje ili eliminacija upotrebe plastike u svakodnevnom poslovanju banke i sl.</p>
Tema:	Poglavlje 3.1. tačka 3.1.5.
Broj pitanja:	8
Pitanje banke:	Pojasniti šta se konkretno podrazumijeva, odnosno na koji način banka može ispuniti očekivanje dato u okviru tačke 3.1.5. Smjernica?
Odgovor FBA:	Prilikom utvrđivanja svog poslovnog modela i razvoja strategije, od banke se očekuje da uzme u obzir i njihov utjecaj na okoliš. Ovaj utjecaj banka može posmatrati kroz mjerenje i ograničavanje vlastite GHG emisije i/ili GHG emisije portfolija ili njegovog određenog dijela. Uvažavajući ograničenja s kojima će se banka susresti u smislu dostupnosti i pouzdanosti potrebnih podataka, banka treba uložiti maksimalne napore na procjeni ugljičnog otiska svog portfolija. Podatke može prikupljati na primjer koristeći upitnike ili druge javno dostupne izvore podataka vezane za određeni sektor i sl.
Područje:	Smjernice za sistem internog upravljanja i sklonost ka preuzimanju rizika u banci
Tema:	Poglavlje 3.2. tačka 3.2.3.
Broj pitanja:	9
Pitanje banke:	Da li je odgovornosti kontrolne funkcije, a posljedično i radne procese potrebno formalizirati kroz Pravilnik o sistematizaciji radnih mjesta? Kada se govori o ciljevima u ovom kontekstu, da li se misli na varijabilni dio naknada kontrolnih funkcija?

Odgovor FBA:	Bitno je naglasiti da banka treba uključiti rizike povezane sa klimatskim promjenama i okolišne rizike u svoj sistem internih kontrola kroz sve tri linije odbrane. Stoga se očekuje da će se odgovornost za utvrđivanje i procjenjivanje klimatskih i okolišnih rizika, te upravljanje tim rizicima ravnomjerno rasporediti na različite funkcije u banci. Također, od banke se očekuje da dužnosti i odgovornosti za klimatske i okolišne rizike pravilno dokumentuje u odgovarajućim politikama, procedurama, odnosno ostalim internim aktima.
Tema:	Poglavlje 3.2. tačka 3.2.4.
Broj pitanja:	10
Pitanje banke:	Da li su očekivanja Agencije, u kontekstu „kontrole rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima“, da je kontrola rizika unutar kontrolne funkcije za upravljanje rizicima ili se ovdje misli na sistem internih kontrola za rizike povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnih rizika?
Odgovor FBA:	U kontekstu tačke 3.2.4. poglavlja 3.2. Smjernica, očekivanje od banke je da jasno utvrdi ko je u banci odgovoran za klimatske i okolišne rizike, te da se te dužnosti adekvatno dokumentuju odgovarajućim politikama, procedurama i ostalim internim aktima. Banka može takve dužnosti rasporediti u okviru postojeće organizacione strukture ili može uspostaviti poseban odjel ili funkciju odgovornu za koordinaciju cjelokupnog pristupa banke upravljanju klimatskim i okolišnim rizicima.
Tema:	Poglavlje 3.2. tačka 3.2.6.
Broj pitanja:	11
Pitanje banke:	Da li bi se uvrštavanje indikatora za rizike povezane sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima u okvir sklonosti za preuzimanje rizika, te redovno izvještavanje uprave i nadzornog odbora banke o istim, smatralo efikasnim nadziranjem izloženosti banke pomenutim rizicima od strane nadzornog odbora? Molimo detaljnije pojašnjenje šta bi se smatralo, pored prethodno navedenog, efikasnim nadziranjem izloženosti ovoj vrsti rizika od strane organa upravljanja bankom.
Odgovor FBA:	Nadležnosti nadzornog odbora, te dužnosti i odgovornosti članova nadzornog odbora definisane su u Zakonu o bankama, te Odlukom o sistemu internog upravljanja u banci. Nadzorni odbor je između ostalog, odgovoran za uspostavljanje efikasnog sistema upravljanja u banci i za nadzor nad tim sistemom. Pravovremeno, sveobuhvatno, jasno i tačno informisanje nadzornog odbora su preduslov za postizanje efikasnosti u izvršavanju aktivnosti iz njihove nadležnosti. Shodno tački 3.2.6. Smjernica, od nadzornog odbora se očekuje da u okviru svojih nadležnosti prati, detaljno analizira i preispituje ciljeve i kretanja u ključnim pokazateljima uspješnosti definisanim u okviru poslovne strategije, te ključnim pokazateljima rizika definisanim okvirom za upravljanje rizicima.
Tema:	Poglavlje 3.2. tačka 3.2.8.
Broj pitanja:	12
Pitanje banke:	Na šta se misli pod indikatorima povezanim sa održivim finansiranjem? Molimo pojašnjenje/definiciju održivog finansiranja. Da li se pod uvrštavanje tih indikatora u okvir za upravljanje rizicima misli na Strategiju rizika (shodno članu 6. Odluke o

	sistemu internog upravljanja u banci), te posljedično i u okvir skolonosti ka preuzimanju rizika?
Odgovor FBA:	<p>Potrebno je da banka razlikuje dvije vrste indikatora povezanih sa održivim finansiranjem. Prva grupa indikatora odnosi se na ključne pokazatelje uspješnosti (u daljnjem tekstu: KPI), a koji su vezani za poslovanje banke i trebaju biti dio poslovne strategije banke. Neki od KPI-ova su: definisanje specifičnih ciljeva za razvoj „zelenih“ proizvoda, iznosi zelenih kredita, ciljevi za smanjenje intenziteta ugljika, odnosno GHG aktivnosti banke, indikatori za poticanje ili obeshrabljivanje određenih poslovnih praksi (npr. plastika za jednokratnu upotrebu, smanjenje poslovnih putovanja) itd. Druga grupa indikatora povezanih sa održivošću su ključni pokazatelji rizika (u daljnjem tekstu: KRI), a koji su usmjereni na upravljanje rizicima i tiču se izloženosti banke fizičkim i prijelaznim rizicima kao glavnim pokretačima klimatskih i okolišnih rizika. Primjeri ovih indikatora mogu biti: uspostavljanje limita koncentracije prema određenim sektorima koji su u značajnoj mjeri izloženi ovim rizicima, ciljevi za CO₂ emisije kreditnog portfolija banke (Scope 1, 2 i 3), limiti prema određenim geografskim područjima radi izloženosti fizičkim rizicima, zabrana finansiranja klijenata koji pripadaju sektorima visokih emisija (npr. termoelektrane) i sl., te shodno principu proporcionalnosti banka iste treba u odgovarajućoj mjeri i na odgovarajući način uključiti u sveobuhvatni okvir za upravljanje rizicima.</p> <p>Ovdje je potrebno napomenuti da navedeni primjeri nisu sveobuhvatni, imajući u vidu da Agencija neće propisivati KPI i KRI za održivost.</p> <p>Održivo finansiranje podrazumijeva finansiranje koje ima minimalan utjecaj na okoliš, društvo i ekonomiju, i koje može podržati dugoročno održiv razvoj. Održivo finansiranje predstavlja svaku vrstu finansiranja koje podstiče dugoročno uključivanje okolišnih, socijalnih i upravljačkih kriterija u donošenje poslovnih odluka, a što rezultuje većom jednakošću, održivim i inkluzivnim rastom društva. Navedeno podrazumijeva da se prilikom donošenja odluka o finansiranju uzimaju u obzir ne samo finansijski aspekti, već i socijalni i ekološki aspekti, kao i dugoročni utjecaj na poslovanje. Također, održivo finansiranje podrazumijeva ulaganje u projekte i društva koji su društveno odgovorni i koji posluju na način kojim se uzima u obzir zaštita životne sredine i cjelokupnog društva. S tim u vezi, isto može uključivati finansiranje projekata za obnovljive izvore energije, smanjenje emisije GHG, poboljšanje kvaliteta vode i zraka itd.</p>
Tema:	Poglavlje 3.2. tačka 3.2.9.
Broj pitanja:	13
Pitanje banke:	Da li se očekuje od banke da razvije posebnu Strategiju za rizike povezane sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima? Da li se tačka 3.2.9. Smjernica odnosi na Plan implementacije Smjernica i koji je minimum koji banka treba osigurati za isto? Da li će Agencija definisati obrasce izvješćivanja? Na koji period se misli kada se kaže “u kratkom roku”?
Odgovor FBA:	Kontekst tačke 3.2.9. je identifikacija potrebnih podataka neophodnih za proces uključivanja rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima u strategiju banke i okvir za upravljanje rizicima. Potrebno je da banka u okviru svog

	Plana za usklađivanje sa Smjernicama uključiti sve aktivnosti koje planira poduzeti ili je već poduzela s ciljem uključivanja ovih rizika u svoje poslovne aktivnosti sa jasno definisanim vremenskim okvirom i obavezom. Odredba data u okviru tačke 3.2.9. se odnosi na interno izvještavanje, te u tom kontekstu sadržaj, obim i detaljnost izvještaja banka utvrđuje sama u skladu sa članom 21. Odluke o internom upravljanju u banci.
Područje:	Smjernice za upravljanje rizicima / Sistem upravljanja rizicima
Tema:	Poglavlje 3.3.1. tačka 3.3.1.1.
Broj pitanja:	14
Pitanje banke:	Da li će Agencija propisati set kriterija/događaja za pregled utjecaja rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnih rizika na postojeće kategorije rizika? Šta je definicija “dobrog dokumentovanja”?
Odgovor FBA:	Očekuje se od banke da izvrši sveobuhvatnu analizu utjecaja klimatskih i okolišnih rizika na postojeće kategorije rizika. Predmetna analiza treba biti usklađena sa poslovnim modelom i profilom rizičnosti uvažavajući sve eksterne faktore kojima je banka izložena. Shodno navedenom, Agencija ne može propisati unificirani set kriterija/događaja za procjenu utjecaja rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima na postojeće kategorije rizika. Vezano za drugi dio pitanja banke, dobro dokumentovan pregled utjecaja klimatskih i okolišnih rizika podrazumijeva detaljan uvid na koji način banka procjenjuje utjecaj koji prelazni i fizički rizici mogu imati na postojeće kategorije rizika, odnosno sistem mapiranja faktora rizika i kategorija rizika. Napominjemo da je u okviru tačke 3. Uputstva dat primjer ovog mapiranja.
Tema:	Poglavlje 3.3.1. tačka 3.3.1.4.
Broj pitanja:	15
Pitanje banke:	Molimo pojašnjenje ove tačke? Da li možemo očekivati da Agencija definiše minimalni set indikatora koji će biti unificiran za sve banke shodno tački 3.3.1.4. Smjernica?
Odgovor FBA:	Nastavno odgovoru na pitanje broj 7. i 13. bitno je napomenuti razliku između ključnih indikatora uspješnosti, koji su vezani za poslovanje, i ključnih indikatora rizika, koji se odnose na upravljanje rizicima. Kao i za ostale značajne rizike, banka treba da razvije odgovarajuće indikatore rizika s ciljem efikasnog upravljanja ovim rizicima koji će biti usklađeni sa njihovim standardnim procedurama monitoringa i eskalacije. Banka u inicijalnoj fazi kao ključni indikator rizika može uspostaviti npr. koncentracijske limite za izloženosti u određenom geografskom području za koje je identifikovan povećan klimatski i okolišni rizik. Isti mogu biti izraženi u apsolutnom i relativnom iznosu, te pokrivaju kako fizičke tako i prijelazne faktore rizika. Dodatno, mogu se uspostaviti limiti izloženosti visoko osjetljivim sektorima koji, također, obuhvataju i fizičke i prijelazne faktore, te mogu biti izraženi u apsolutnom i relativnom iznosu. Također, banka može uspostaviti ograničenje koje se fokusira na fizički utjecaj klimatskih promjena na poslovanje banke. U cilju kalibracije granice, banka može koristiti podatak o historijskim gubicima (kada je moguće) i/ili analizu scenarija za procjenu budućeg utjecaja fizičkih faktora rizika povezanih sa klimatskim promjenama

	<p>i okolišnim rizicima na svoje poslovanje, obzirom da će se većina efekata klimatskih promjena pojaviti samo u budućnosti. Pored navedenih primjera ključnih indikatora rizika, banka će možda trebati razviti i dodatne indikatore koji će odražavati njen poslovni model, sklonost ka preuzimanju rizika i razumijevanje njene izloženosti rizicima povezanim sa klimatskim promjenama. Uvažavajući ograničenja u dostupnosti podataka, banka u inicijalnoj fazi, može koristiti kvalitativne podatke, ali Agencija očekuje od banke da dosljedno i kontinuirano poboljšava svoje podatke i metodologije za prikupljanje i korištenje dostupnih podataka s ciljem upravljanja rizicima, a što će rezultirati kvantitativnim pristupima mjerenja tih rizika.</p>
Područje:	Smjernice za upravljanje rizicima / Upravljanje kreditnim rizikom
Tema:	Poglavlje 3.3.2. tačka 3.3.2.1., 3.3.2.2. i 3.3.2.3.
Broj pitanja:	16
Pitanje banke:	<p>Da li se očekivanje iz tačke 3.3.2.1. i 3.3.2.2. Smjernica treba provoditi samo za određene djelatnosti ili se treba provoditi za sve zahtjeve (i pravna i fizička lica)? Na koji način ispuniti očekivanje iz tačke 3.3.2.3 Smjernica?</p>
Odgovor FBA:	<p>Bitno je napomenuti postojanje različitog pristupa kod procjene rizika različitih segmenata klijenata, odnosno procjene rizika kod velikih pravnih lica, drugih pravnih lica, te fizičkih lica. Velika pravna lica za potrebe primjene ovih Smjernica definisana su u skladu sa važećim Zakonom o računovodstvu i reviziji Federacije Bosne i Hercegovine i javna preduzeća u skladu sa Zakonom o javnim preduzećima Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno vanbudžetski korisnici u skladu sa Zakonom o budžetima Federacije Bosne i Hercegovine. Dodatno, s ciljem boljeg razumijevanja upravljanja kreditnim rizikom, uvažavajući klimatske i okolišne rizike ključno je razlikovati dva nivoa procjene rizika:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. na nivou klijenta, 2. na nivou transakcije/zahtjeva. <p>Segment velikih pravnih lica podrazumijeva obje navedene procjene. U svrhu procjene kreditnog rizika na nivou klijenta, banka treba uzeti u obzir izloženost klijenta fizičkim i prijelaznim rizicima koji se mogu manifestovati bilo na mikro (npr. negativan utjecaj na poslovnu aktivnost ili imovinu pravnog lica usljed elementarnih nepogoda, promjene u potražnji i cijenama, nemogućnosti da se prilagodi promjenama u regulativi i sl.) ili makro nivou (npr. promjena u cijenama uslijed poremećaja u lancima snabdijevanja, promjene u produktivnosti – velike suše, usmjeravanje investicija u proces ublažavanja i prilagođavanja, promjene na tržištu rada, socioekonomske promjene, međunarodna trgovina, fiskalne politike i sl.). Prilikom procjene održivosti klijenta, u okviru procjene kreditnog rizika, banka će uzeti u obzir, na primjer, način na koji klijent upravlja održivošću, da li klijent pripada visoko osjetljivom sektoru, intenzitet njegovih aktivnosti, da li ima plan za ublažavanje klimatskih promjena i sl. Imajući u vidu ograničenja u dostupnosti podataka potrebnih za navedenu procjenu, banka u ovoj fazi može iste prikupljati od klijenta, u formi upitnika, koji će banka kreirati u skladu sa svojim potrebama.</p>

	<p>Procjena održivosti na nivou transakcije/zahtjeva obuhvata ostala pravna lica i fizička lica, izuzev transakcija/zahtjeva koji se odnose na nenamjenske kredite fizičkih lica. Procjena održivosti na nivou transakcije/zahtjeva podrazumijeva proces označavanja (engl. flagging process) svake pojedinačne transakcije/zahtjeva u skladu sa individualno razvijenom taksonomijom banke. Proces označavanja je bitan za banku sa aspekta efikasnijeg razvoja „zelenih“ proizvoda, ispunjavanja uslova za pristup sredstvima međunarodnih finansijskih institucija i sl.</p>
Tema:	Poglavlje 3.3.2. tačka 3.3.2.4.
Broj pitanja:	17
Pitanje banke:	<p>Šta se podrazumijeva pod „redovnim ažuriranjem“? U kojem dijelu procesa odobravanja kreditne izloženosti, da li u vidu praćenja namjene kredita ili nešto drugo? Da li se namjena kredita u kontekstu finansiranja održivih aktivnosti isključivo veže za namjene dugoročnog finansiranja ili i za namjene koje su uobičajene za kratkoročno finansiranje (tekuća likvidnosti i sl.)?</p>
Odgovor FBA:	<p>Redovno ažuriranje informacija koje banka zahtijeva i dobija direktno od klijenta, a koje se tiču utvrđivanja namjenskog korištenja odobrenih sredstava, vrši se u okviru redovnog procesa monitoringa izloženosti. Suština zahtjeva predmetne odredbe je na konkretnoj namjeni bez obzira na ročnost.</p> <p>Dodatno, potrebno je uzeti u obzir princip proporcionalnosti u ovom kontekstu, odnosno od banke se očekuje da više pažnje posveti velikim klijentima, odnosno velikim izloženostima. Važno je da banka može pratiti održivost samog klijenta, a ne samo prihod od izloženosti. Banka ne mora primjenjivati iste kriterije za sve proizvode, budući da potpuno razumijevanje održivosti svakog kreditnog proizvoda neće biti potrebno u svim slučajevima (npr. krediti za tekuću likvidnost, potrošački krediti, kreditne kartice i sl.). Međutim, u slučaju investicionih kredita, npr. projektno finansiranje, biti će neophodna detaljnija analiza klijenata. Shodno navedenom, od banke se očekuje da definiše adekvatne procedure za svaki pojedinačni proizvod odnosno kategoriju klijenata.</p>
Tema:	Poglavlje 3.3.2. tačka 3.3.2.6.
Broj pitanja:	18
Pitanje banke:	<p>Da li se može očekivati da Agencija ili neka druga institucija definiše registar područja s visokim rizikom od poplava? Ukoliko banka isto identifikuje, na koji način isto uzima u obzir prilikom odobravanja kreditne izloženosti, da li kroz procjenu kreditne sposobnosti ili na neki drugi način?</p>
Odgovor FBA:	<p>Napominjemo da definisanje navedenih registara nije u nadležnosti Agencije. Banka u svrhu procjene izloženosti fizičkim rizicima može koristiti dostupne podatke, odnosno mape izloženosti fizičkim rizicima (poplave, požari, zemljotresi). Procjenu izloženosti fizičkim rizicima banka će uzeti u obzir prilikom procjene kreditne sposobnosti, procjene prihvatljivosti kolaterala i redovnog monitoringa.</p>
Tema:	Poglavlje 3.3.2. tačka 3.3.2.7.
Broj pitanja:	19
Pitanje banke:	<p>U kontekstu tačke 3.3.2.7. Smjernica, na koje podatke se misli?</p>

Odgovor FBA:	<p>Glavne karakteristike klimatskih i okolišnih rizika jeste da su oni nelinearni, da utiču na većinu ili sve učesnike na tržištu i da se materijalizacija istih očekuje u budućnosti. Budući da se njihov utjecaj očekuje primarno u budućnosti, ograničena je dostupnost podataka koji se mogu koristiti za procjenu parametara kreditnog rizika, a koji na adekvatan način odražavaju utjecaj rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima. Shodno navedenom, korištenje historijskih podataka o materijalizaciji rizika (npr. podaci iz default-nih baza za PD) nije adekvatno, niti je primjenjivo kod procjene rizika koji proizilaze iz klimatskih promjena i okolišnih rizika. Shodno tome, banka može prilagoditi postojeće parametre kreditnog rizika koristeći buduća predviđanja ili projekcije utjecaja klimatskih i okolišnih rizika na rizik nastanka statusa neispunjavanja obaveza klijenta, na primjer, kroz scenario analizu. Dakle, za potrebe procjene utjecaja ovih rizika banka može uzeti u obzir podatke o klijentovom kvalitetu upravljanja klimatskim i okolišnim rizicima, promjenama rizičnog profila sektora i geografskih područja i sl..</p>
Tema:	Poglavlje 3.3.2. tačka 3.3.2.8.
Broj pitanja:	20
Pitanje banke:	<p>Na koji način će banke procijeniti kakav uticaj klijenti imaju na klimatske promjene i okoliš? Da li možemo očekivati da Agencija definiše unificarni upitnik za sve banke u svrhu transparentnog prikupljanja ovih informacija? Da li nivo/dubina analize ovisi i o visini iznosa finansiranja? Na koji način će se utvrditi sadašnja i projicirana emisija GHG za klijente?</p>
Odgovor FBA:	<p>Agencija neće propisivati upitnik standardizovan za sve banke uzimajući u obzir da isti treba biti prilagođen specifičnim potrebama svake pojedinačne banke. Imajući u vidu princip proporcionalnosti, od banke se očekuje, da slijedi dovoljno detaljan pristup mjerenja i izvještavanja o GHG emisiji. Očekuje se da banka izračunava vlastiti GHG (Scope 1 i Scope 2), ali i također da uloži maksimalne napore za izračunavanje GHG emisije svog portfolija (Scope 3). S ciljem boljeg razumijevanja dajemo detaljnije pojašnjenje termina „Scope 1, Scope 2 i Scope 3“ koji predstavljaju kategorizaciju različitih vrsta emisija koji su rezultat vlastitih aktivnosti kao i indirektnih emisija koje potiču od npr. klijenata, dobavljača i sl. „Scope 1“ se odnosi na emisije iz izvora koje banka direktno kontroliše ili posjeduje (potrošnja papira, platike, grijanja, vozni park i sl.). „Scope 2“ su emisije koje banka indirektno proizvodi, a odnose se na kupovinu i korištenje proizvedene električne energije za obavljanje redovne aktivnosti. „Scope 3“ se odnosi na sve ostale indirektno emisije koje nisu u „Scope 1“ ili „Scope 2“ (npr. emisije portfolija, dobavljača i sl.). Uvažavajući ograničenja u dostupnosti relevantnih baza podataka, u inicijalnoj fazi banka može koristiti javno dostupne izvore i alate za izračun ovih emisija, ali se očekuje da kontinuirano ulaže napore na unaprijeđenju i razvoju adekvatnih alata za izračun prilagođenih vlastitim specifičnostima i potrebama. Dodatno, za preostali dio pitanja pogledati odgovor na pitanje br. 17.</p>

Tema:	Poglavlje 3.3.2. tačka 3.3.2.9.
Broj pitanja:	21
Pitanje banke:	Da li konačna procijenjena vrijednost kolaterala koju banka evidentira u svom sistemu treba biti već korigovana za dio rizika radi klimatskih promjena? Ako ne, da li možemo očekivati da Agencija ovisno o vrsti rizika definiše korektivne faktore vrijednosti kolaterala?
Odgovor FBA:	Agencija neće definisati korektivne faktore vrijednosti kolaterala koji bi odražavali utjecaj klimatskih i okolišnih rizika, budući da je isto predmet interne procjene banke. Od banke se očekuje da uzme u obzir rizike povezane sa klimatskim promjenama i okolišne rizike prilikom procjene vrijednosti kolaterala. Ukoliko vrijednost kolaterala ne odražava u dovoljnoj mjeri izloženost banke fizičkim rizicima, banka može odlučiti da smanji vrijednost kolaterala. Također, ako banka smatra da kolateral nije značajno izložen fizičkim rizicima može odlučiti da ne primjenjuje nikakve dodatne korektivne faktore na vrijednost kolaterala. Slično je i u slučaju da je procjenom vrijednosti ovlaštenog procjenitelja već uzeta u obzir izloženost kolaterala fizičkim rizicima (npr. poplava). Potrebno je napomenuti da se sva prilagođavanja vrijednosti kolaterala mogu uzeti u obzir i prilikom evidentiranja vrijednosti kolaterala u informacionom sistemu banke, ali i prilikom same procjene kreditnog rizika.
Tema:	Poglavlje 3.3.2. tačka 3.3.2.10.
Broj pitanja:	22
Pitanje banke:	Odredbe koje se odnose na cijene kredita date su u okviru dijela “Sistem upravljanja rizicima”. Da li je primjerenije da iste budu navedene u okviru dijela “Poslovni model i strategija banke”?
Odgovor FBA:	Tretman okvira za određivanje cijena isključivo u dijelu „Poslovnog modela i strategije banke“ ne smatra se adekvatnim, imajući u vidu da cijena „zelenog proizvoda“ treba da odražava i rizike povezane sa klimatskim promjenama i okolišne rizike koji mogu imati utjecaj na kreditni rizik. Dakle, određivanje cijene proizvoda koja je niža u odnosu na ostale proizvode istih ili sličnih karakteristika samo zato što se radi o „zelenom proizvodu“ ne smatra se dobrom praksom, uvažavajući trenutna ograničenja u dostupnosti podataka kojima bi se moglo tvrditi da su „zeleni proizvodi“ manje rizični od onih proizvoda koji se ne smatraju „zelenim“.
Područje:	Smjernice za upravljanje rizicima / Upravljanje operativnim rizikom
Tema:	Poglavlje 3.3.3. tačka 3.3.3.4.
Broj pitanja:	23
Pitanje banke:	Da li navedena odredba implicira da banka kroz godišnju javnu objavu treba da izvjesti o napretku u poduzetim aktivnostima u kontekstu izvještaja o održivosti?
Odgovor FBA:	Odgovor je potvrđan. Banka navedenu odredbu Smjernica treba posmatrati u kontekstu odredbe date u tački 3.3.3.3.

Područje:	Smjernice za upravljanje rizicima / Upravljanje rizikom likvidnosti
Tema:	Poglavlje 3.3.5. tačka 3.3.5.1.
Broj pitanja:	24
Pitanje banke:	<p>Kada se govori da banka procijeni mogu li značajni klimatski i okolišni rizici uzrokovati neto gotovinske odlive ili negativno utjecati na zaštitne slojeve likvidnosti te, ako mogu, da uključe navedene faktore u upravljanje likvidnosnim rizikom i određivanje zaštitnog sloja likvidnosti – da li se misli na sveobuhvatnu procjenu koju banka sprovodi za potrebe ICAAP i ILAAP, ili je ova procjena različita od prethodno navedene? Ako je različita od procjene značajnosti rizika za potrebe ICAAP i ILAAP kojom frekvencijom regulator očekuje sprovođenje iste?</p> <p>Na koji način banka treba da uključi utjecaj značajnih klimatskih i okolišnih rizika u određivanje zaštitnog sloja likvidnosti?</p>
Odgovor FBA:	<p>Odgovor je potvrđan, navedenu procjenu banka treba uključiti u sveobuhvatnu procjenu za potrebe ICAAP i ILAAP-a.</p> <p>Ukoliko banka utvrdi da klimatski i okolišni rizici mogu imati značajan utjecaj na neto gotovinske odlive ili zaštitni sloj likvidnosti, očekuje se da navedeno uključi u svoje upravljanje likvidnosnim rizikom i određivanje zaštitnog sloja likvidnosti. Banka bi, na primjer, mogla razmotriti mogućnost da paralelno sa kombinacijom idiosinkratične i stresne situacije na tržištu nastane materijalizacija klimatskih i okolišnih rizika. Dalje, banka može razmotriti kako bi na njenu likvidnosnu poziciju mogla utjecati materijalizacija klimatskih i okolišnih rizika koja ima utjecaj na vrijednost njenog zaštitnog sloja likvidnosti.</p>
Područje:	Smjernice za upravljanje rizicima / Analiza scenarija i testiranje otpornosti na stres
Tema:	Poglavlje 3.3.6.
Broj pitanja:	25
Pitanje banke:	<p>Koja je razlika u analizama koje se predviđaju odredbama datim u okviru ovog poglavlja Smjernica? Da li se ova tačka odnosi samo na utjecaj na kapital ili je potrebno za stres testirati neki dodatni parametar?</p>
Odgovor FBA:	<p>Od banke se očekuje da u okviru stres testiranja scenarijima obuhvati sve značajne rizike koji mogu utjecati na adekvatnost kapitala. Shodno navedenom, očekuje se da rizike povezane sa klimatskim promjenama i okolišne rizike uključi u testiranje otpornosti na stres budući da su isti materijalni pokretači ostalih kategorija rizika (npr. kreditni rizik, operativni, tržišni rizik i sl.). Budući da se materijalizacija nekih od rizika (akutni fizički rizici, prijelazni rizici) očekuje u dužem vremenskom periodu, banka može primijeniti duži vremenski horizont od onog koji se uobičajno koristi u redovnom testiranju otpornosti na stres (posebno kada se provodi stres testiranje za prijelazne rizike). Potrebno je napomenuti da se neki klimatski i okolišni rizici (npr. određeni fizički rizici kao što su poplave) mogu u potpunosti uključiti u trenutni stres test, dok u drugim slučajevima to može biti znatno teže (npr. prijelazni rizici), kada će banka morati znatno produžiti vremenski horizont stres testiranja.</p>

Tema:	Poglavlje 3.3.6. tačka 3.3.6.1.
Broj pitanja:	26
Pitanje banke:	<p>Da li se u okviru tačke 3.3.6.1. podrazumijeva da će banka raditi posebna testiranja otpornosti na stres za rizike povezane sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima ili se očekuje da banke u svojim sveobuhvatnim testiranjima za stres integrišu i prethodno pomenute rizike?</p> <p>Šta znači „najdramatičniji utjecaji klimatskih kriza vjerovatno će se izaziti u srednjem, odnosno dugom roku“? Da li regulator očekuje da efekte stres testa vidi u drugoj ili trećoj godini od datuma sprovođenja testiranja otpornosti na stres?</p> <p>U kontekstu ovog poglavlja, te uobzirujući navod iz FBA Strateških prioriteta o upravljanju i nadzoru rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima u bankarskom sektoru za 2023. – 2025. da je rad evropskih tijela na SREP-u ključan za BiH, obzirom da se supervizorski i regulatorni okvir u BiH usklađuje sa istim u EU, banke pretpostavljaju da će se primjeniti sličan ili isti princip ECB-a koji je u 2022. godini sproveo testiranje otpornosti na stres za klimatske promjene (ECB dokument „2022 climate risk stress test“)?</p>
Odgovor FBA:	U toku 2023. godine Agencija nema u planu provođenje testiranja otpornosti na stres po uzoru na ECB iz 2022. godine. Odgovor na ostatak pitanja je dat u okviru odgovora na pitanje br. 26.